

СТУДЕНТ ВІННИЦЬКОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ В ЛАВАХ УПА

Нечай С.В.

Історико-термінологічна комісія Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ),
Архів Світової Федерації Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ)

У статті аналізуються архівні свідчення учасників збройного спротиву українських патріотів проти німецьких і російських окупантів на нашій землі протягом періоду Другої Світової війни на прикладі студента Вінницького медичного інституту згідно зі слідчою справою репресивних органів ССРСР.

Ключові слова: Вінницький медичний інститут, Друга Світова війна, Українська повстанча армія, УПА, свобода, самотійність, боротьба, виживання, російський світ.

В час гарячої фази нової російсько-української війни військовий досвід наших попередників набуває особливої ваги. В пекельні роки Другої Світової війни наш народ виборював свою свободу і незалежність проти німецьких націонал-соціалістів і проти російських безнаціонал-соціалістів не лише у Галичині і на Волині, а й на південних та східних землях України.

До повномасштабного нападу Путіна на нашу країну 24 лютого 2022 року, на відміну від завжди затятих західняків, більша маса східняків та південців, цілком байдуже, а то й відверто вороже ставились до боротьби Української повстанчої армії (УПА) за волю та самотійність нашої Батьківщини.

Та зараз не на жарт кривавиться справжня війна. Безжальний ворог знищує наші міста, вбиває наших близьких, гвалтує наших рідних. Тому багато наших співгромадян різко протверезіли і докорінно змінили своє оспале сприйняття історії. Історія вдерлась у їхні домівки, якщо ці домівки ще не стерті з лиця землі немилосердним «російським світом». У нашій боротьбі за виживання нам конче необхідно з когось брати приклад! Рівно 80 років тому на території тодішньої Одеської області (тепер Кіровоградська область) 1943 року у полум'ї згарищ Другої Світової війни були також українські звитяжці, які боролися у лавах УПА проти німецьких нацистів, бо хвалена-перехвалена «Красная армия» довго вела важкі бої на окраїнах Москви і тому росіян у той час в Україні практично не було! Українці тоді, як і раніше, мусили захищати себе самотужки. Були серед них і медики. Про одного з них і довідались з розсекречених нині архівів колись всемогутнього МГБ-КГБ, а тепер СБУ:

Олександр Іванович Масний народився у 1923 році в с. Троянка Голованівського району (тоді Одеської області) в українській родині. Його батько в 1928 чи в 1929 році разом зі своєю родиною поїхав на Донбас у м. Красний Луч (до 1920 року Криндачівка), де пішов працювати на шахти, але, отримавши інвалідність, у 1938 році повернувся на батьківщину і помер.

Перед початком війни Олександр навчався в медичному технікумі в м. Первомайськ.

Потім із березня по вересень 1941 р. добровільно навчався в авіошколі (аерошколі) цивільного повітряного флоту, котру евакуювали, тому закінчив її у м. Сватове, Ворошиловградської (тепер Луганської) області, будучи пілотом 9^о класу.

Після закінчення авіошколи вступив до Ворошиловградського авіоучилища, котре не закінчив і в травні 1942 року був переведений у десантні частини, в 7-у повітряно-десантну бригаду, 5-го повітряно-десантного корпусу.

У червні 1942 року його бригаду перекинули на фронт у район м. Калач. Через півтора місяця попав у оточення у районі станиці Островської. 18 липня (чи серпня) 1942 року в районі Калача він був полонений німцями.

Згідно протоколу від 1 червня 1948 р. допиту в м. Одеса його матері Масної Євдокії Григорівни, 1893 р. н., вона повідомила, що її син Масний Олександр, пояснюючи їй, як він попав у полон, говорив так: «Я був на фронті, учасникував у боях під час котрих багато було убито бійців, в цей же час, подивився по сторонах нікого немає і помітив танк, думав, що наш, пішов до нього і тільки виліз з окопа, німці крикнули «ком, ком», я зупинився і німці мене взяли в полон».

Полонених направили в табір у м. Мілерове, де він утримувався протягом місяця, вподальшому перевели в табір ст. Дарниця, Київської області. В полоні у німців перебував з липня по жовтень 1942 року. Із Дарниці їх ешелонам направляли в Німеччину. В районі м. Фастова Масний із залізничного

вагону утік і направився на південь. Через півмісяця він добрався в с. Троянка, Голованівського району Одеської області.

Додому він прибув в жовтні (чи листопаді) 1942 року. Масний заявив, що коли йшов додому, то тоді був одягнутий в рване обмундирування, але не в жіночому одязі.

Згідно з протоколом від 1 червня 1948 р. допиту в м. Одеса його матері Масної Євдокії Григорівни, 1893 р. н., вона твердила, що «прийшовши додому в листопаді 1942 року, її син Масний Олександр жалівся їй, що у нього болі попід грудьми, пояснюючи при цьому, що він ударився в той час, як тікав з поїзду від німців, більше у нього нічого не боліло. Її син Масний Олександр був поранений, як він їй пояснював, знаходячись на службі в Советській Армії з 1944 року в обидві ноги і в одну руку, а також в голову. Прийшовши додому в листопаді 1942 року її син Масний Олександр поранений не був, а тільки жалівся на болі попід грудьми».

Матір Масного Євдокія Григорівна на суді 16 липня 1948 р. по справі № 00162 в м. Одесі заявила: «Зі своїм сином – нині підсудним я ніколи не розмовляла про політику».

Згідно з допитом Підлубного Матвія Васильовича 1923 року народження від 17 жовтня 1947 р. зимою в кінці 1942 року Масний вступив навчатися в Межиріцьку агротехнічну школу за порадою секретаря сільуправи с. Троянки. У цій школі навчали садівництву та іншим сільгоспроботам. До війни там був агротехнікум.

Згідно з протоколом від 1 червня 1948 р. допиту в м. Одеса його матері Масної Євдокії Григорівни, 1893 р. н. вона повідомила, що в лютому 1943 року він разом з іншими жителями села був відправлений у Гайворон на комісію для зарахування на якісь курси, але на другий чи третій день її син Масний Олександр звідти утік.

Згідно з показаннями матері Масного Євдокії Григорівни на суді 16 липня 1948 р. по справі № 00162 в лютому 1943 року її син Олександр працював в агрошколі їздовим, звідки він в березні втік і прибув додому.

Згідно з протоколом від 1 червня 1948 р. допиту матері Масного Євдокії Григорівни вона повідомила, що в травні 1943 року її син Масний Олександр перестав переховуватися й пішов на роботу в сільгоспромаду, але через два дні приблизно після цього староста села його направив у м. Миколаїв для навчання і роботи на залізниці, але через чотири дні прибув додому і знову став переховуватися, пробувши приблизно (4) четверо діб на горищі сараю. Матір Масного, боячись, щоб його німці не виявили, попросила свою знайому Груць Палашку, щоб вона прийняла її сина Олександра до себе. Масний переховувався на горищі дому Груць Палашки приблизно два тижні, після чого вона його перевела до своєї матері, де Масний переховувався приблизно один тиждень теж на горищі сараю. Груць Палашка і її мати проживали в селі Ємилівка, це на відстані 3^х кілометрів від села Троянка. Після чого Масний прийшов додому і пробувши приблизно дня три він був арештований поліцейським Наконечним Григорієм (засуджений).

У червні 1943 року був посаджений у тюрму в м. Голованівську, де просидів біля місяця. У тюрмі неодноразово допитували німці через перекладача, про причини побігу при відправці у Німеччину. Через місяць відправили в концтабір у м. Гайворон, де він утримувався на протязі (2^х) двох місяців. В той час мати три рази їздила до сина Олександра і бачила його в той час як гнали на роботу і з роботи.

Після цього в серпні 1943 року Олександр прибув додому в село Троянка і розказав, що його відправляли до Німеччини і на станції Зятківці він утік.

Згідно з показаннями Олександра Масного на суді 16 липня 1948 р. по справі № 00162 в м. Одесі в агрошколу він вступив в жовтні 1943 року і служив в якості їздового і навчався в селі Лебединка, Підвисіцького («Подвысотского») р-ну.

Згідно з допитом Павла Шкуровського від 17 жовтня 1947 р. у 1943 році глибокою осінню до нього заходив Масний і приніс листівки й почав читати. Листівки були із закликом українців вести боротьбу проти совітської влади, за самостійну Україну. Масний казав, що в Голованівському р-ні існує українська націоналістична організація і пропонував Шкуровському вступити в неї. Масний доводив, що Красна армія ослабла і німців не переможе, а українці будуть жити самостійно. Шкуровський знав, що в агрошколі в період окупації існувала українська націоналістична організація в котрій перебував і Масний.

Згідно з допитом Берловського від 16 жовтня 1947 р. глибокою осінню 1943 року в Шкуровського зібрались: Павло Маркович Шкуровський, Іван Ничипорович Берловський, Матвій Васильович Підлубний і Микола Іванович Титаренко. З настанням темноти прийшов Масний і заявив: «Красна армія зараз знесиліла, Українська повстанча армія укріплюється і з кожним днем росте. Ви сидите і нічого тут не бачите, що робиться довкруг. Я, приміром скрізь роз'їжджаю і бачу більше вас усіх тут сидячих. Якби ви бачили все те, що я бачу, то ви давно б викинули з голови партизанів і «Красную армію». Якби ви поїхали в Західну Україну і побачили, що там робиться, то ви давно б приєднались до мене для

боротьби проти німецьких бандитів і проти російських бандитів і стали б у ряди «УПА», Українську повстанчу армію, котра бореться за життя українського народу проти російських «Советів», котрі добра не давали і не дадуть». Титаренко сказав Масному, що цього ніколи не буде.

Згідно з протоколом очної ставки від 22 травня 1948 р. в м. Одеса між Берловським та Масним восени 1943 року Берловський знаходився в Шкуровського. Там же були Шкуровський, Титаренко і Підлубний. До них зайшов Масний і сказав, що у нього є листівка при цьому він її особисто прочитав. Вона була проти Советської влади з закликм вступати в загони Української повстанчої армії і вести боротьбу проти німців і Росії, після прочитання листівки Масний сказав, що треба об'єднуватися і нам для боротьби за самостійну Україну. Після цього Титаренко Микола взяв листівку і порвав.

Згідно з допитом Берловського від 16 жовтня 1947 р. та очної ставки від 22 травня 1948 р. між Берловським та Масним, восени 1943 року дещо пізніше приблизно через місяць 27 листопада 1943 року у Шкуровського справляли народження сина В'ячеслава. Масний знову почав агітувати Берловського, щоб той вступив в організацію українських націоналістів і в загін УПА. «Якщо ми завоюємо Самостійну Українську Державу, то тут будемо ми хазяї». Сидів Берловський тоді з Масним поряд за столом і він про це Берловському казав одному.

Згідно з допитом Підлубного від 17 жовтня 1947 р., восени 1943 року в Шкуровського зібрались: Шкуровський, Берловський, Титаренко і Підлубний. Титаренко мав зв'язок з партизанами. В квартиру увійшов Масний і став агітувати їх вступати в ОУН і загін УПА для боротьби з советською владою і німцями за самостійну і незалежну Україну. Він вийняв із кишені націоналістичну листівку котру прочитав їм і вимагав, щоб вони вступили в ОУН і загін УПА, Українську повстанчу армію, бо Красна армія зараз ослабла, розбита і не може встояти проти нашої української армії, після перемоги ми будемо самі хазяями. У листівці був заклик до українців вступати в Українську повстанчу армію для боротьби проти Комунізму і Советської влади за самостійну і незалежну Україну.

Згідно з протоколом очної ставки від 22 травня 1948 р. між Підлубним та Масним, восени 1943 року в Шкуровського зібрались Підлубний, Шкуровський, Титаренко і Берловський. В цей же час зайшов до них Масний Олександр, дістав із кишені листівку і прочитав її. В ній указувалось щоби український народ об'єднувався, вступав в армію Бандери і вів боротьбу за самостійну Україну, після прочитання листівки Масний казав, що хто її підпише, той буде вже в цій організації, потім передав листівку Титаренку Миколі, котрий почав доказувати Масному, що в ній написана неправда, а Масний заперечував йому і казав, що треба боротися за самостійну Україну проти німців і росіян.

Згідно з протоколом очної ставки від 21 травня 1948 р. в м. Одеса між Шкуровським та Масним, Масний сказав, що приблизно в 2^й половині грудня 1943 року він заходив до Шкуровського. У листівці вказувалось про структуру уряду ОУН. Шкуровський показав, що приблизно тижня через два після читки листівки в Шкуровського, Масний прийшов до нього і зажадав віддати зброю, тобто заявив так: «Титаренко сказав, щоби ти мені дав зброю». У Шкуровського в той час був наган і він його віддав Масному, а потім при зустрічі з Титаренком він Шкуровському сказав, що не казав Масному, щоби Шкуровський віддав наган Масному.

Згідно з показаннями Підлубного та Берловського на суді 16 липня 1948 р. по справі № 00162 в м. Одесі, восени 1943 року: Підлубний, Берловський, Титаренко зібрались в Шкуровського. По приходу Масний вийняв із кишені листівку і почав її вголос читати. Ця листівка була направлена проти советської влади за «Самостійну Україну». Він пропонував її підписати, при цьому казав, що хто підпише цю листівку, той буде вважатися членом організації українських націоналістів, котра бореться проти німців і проти Советського «Правительства» за «Самостійну Україну». Титаренко забрав у Масного листівку, порвав її і спалив. Приблизно через місяць Титаренко поїхав на машині. Берловському брат казав, що вночі Титаренка забрали на машині, хто Берловський не знав.

Згідно з допитом Масного в м. Одесі від 8 червня 1948 р. він возив Хоменка в м. Умань і в село Синьки до його жінки. У кінці жовтня чи на початку грудня Масний возив разом з Хоменком і Чернобая в село Синьки, там пробули одну добу і повернулись в агрошколу с. Лебединки, по дорозі в село Синьки заїжджали в хутір поблизу с. Текучої. Повторно в кінці грудня 1943 року їздив разом з Хоменком і Чернобаєм у село Синьки, по дорозі звідти заїжджали в хутір біля села Текучої, тоді заїжджали до двоюрідного брата Хоменка.

У грудні 1943 року, вночі жандармерія і поліцаї оточили школу і хотіли арештувати учнів. Поліції вдалось арештувати декількох учнів, але більшості учнів і працівників удалось розбігтися.

Згідно з протоколом від 1 червня 1948 р. допиту в м. Одеса матері Масного – Євдокії Григорівни, вона повідомила, що потім німці школу розігнали і Масний став знову переховуватися, пробувши на горищі її хати два дні, він перейшов до Бойка Філімона, котрий являвся їй кумом і там переховувався на горищі його дому. Це було в січні 1944 року.

Про приналежність Масного до загону української повстанчої армії твердили Петро Шквира і Мандрійчук, який до 7го січня знаходився в селі Текуча. Відповідно до показань Мандрійчука і Шквири на початку січня 1944 року там проходила концентрація загону УПА.

Згідно з випискою із протоколу допиту в м. Грушці ШКВИРИ Петра Андрійовича, 1925 р.н., уродженця с. Станиславчик, Грушківського району, Одеської обл. від 10 серпня 1944 р., у с. Текуча вони пробули до 7 січня 1944 року, куди приїхав ХОМЕНКО Федір Пилипович, з документами евакуйовуваних і роздав їх особам, приїхалим із Заходу. При цій же зустрічі ХОМЕНКО сказав, що «ЧОРНОТА» призначив керівником загону «ГОЛУБА». До них в с. Текучу приходили, як зв'язкові сестри ТЮТЮНИК Надя і Марія, в задачу котрих входило попереджувати їх від нальоту на загін жандармерії. У період перебування загону в с. Текучій прибули до них МАНДРАЙЧУК Олександр і МАСНИЙ Олександр. Числа 11-12 січня в с. Крутеньке, де знаходився загін прибув ХОМЕНКО, «ГОЛУБ», «БАЙДА», крайовий організатор «МАКСИМ». «МАКСИМ» зібрав їх в одну хату, перевірів документи у західняків, частину з них замінив, сказав промову і про конкретні задачі, після переходу фронту від місця дислокацій загону і про роботу в тилу «Красной Армії». Після цього весь загін роз'їхався хто-куди. Шквира, МАНДРАЙЧУК та інші стрільці проживаючі в Голованівському, Грушківському районах та ін. пішли додому.

«МАКСИМ» перед членами ОУН і УПА в період їх життя при Советській владі ставив наступні задачі:

1. Зберегти себе в період переходу фронту.
2. Збирати зброю, обмундирування в період переходу фронту, щоб потім, коли при Советській владі – спалахне повстання, все було у кожного бійця.
3. У період мобілізації в «Красную Армію», кожен стрілок повинен піти з ціллю розкладання бійців РККА, шляхом агітації проти керівників «правительства и партии».
4. Входити в керівні советські партійні органи.

Згідно виписки із виписки протоколу допиту в м. Грушці звинувачуваного ЧОРНОБАЯ Остапа Павловича від 19 серпня 1944 р. він повідомив, що кінцевою ціллю Української повстанчої армії, як і всієї організації українських націоналістів, являється збройна повстанча боротьба українського народу з Советською владою за створення «Української Самостійної Держави» (УССД), під лозунгом «Свобода народів, свобода людині». Задачі УПА – велике залучення в ряди УПА молоді України, збір озброєння і продуктів харчування для остаточної перемоги за створення «УССД». Загоном «СТАЛЕВОГО» за період перебування його там і оперувало в той час в основному в Голочанських лісах, Голованівського району, Одеської області і Погорілівському лісі, Уманського району, Київської області, а тепер по селах Грушківського району, Одеської області і Погорілівському лісі, Уманського району, Київської області, а також по селах Грушківського району, Одеської області в Ладигенському районі, Київської області – практично зроблено таке:

1. При кожному переході села, байдуже якого р-ну члени загону проводили серед жителів агітаційно-роз'яснювальну роботу з врученням націоналістичної літератури і листівок, з ціллю залучення населення і виклику у них симпатій до загону УПА.

2. З цієї ж ціллю деякі члени загону УПА (прізвищ не пам'ятає) направлялись командиром загону «СТАЛЕВИМ» в партизанські загони, діяли в Вінницьких лісах, де проводили розклад «красних» партизанів і робили їх перевербівку на наш бік УПА. Точну кількість перейшлих «красних» партизанів на бік УПА він не згадав, але знає, що такі факти мали місце.

3. Керівний склад загону УПА продовжував поставку зброї і боєприпасів для загону, база озброєння котрого знаходилась в одному з Уманських сіл (точну назву не знає), бо «БАЙДА» неодноразово казав, що зброя, як наприклад, «нагани», котрі він доставив «СТАЛЕВОМУ» для роздачі, були привезені з Уманського району. Одночасно знову таки зі слів «БАЙДИ» він міг судити, що в м. Умані була в дії і база продовольства загону «СТАЛЕВОГО», так як «БАЙДА» неодноразово доставляв їм звідти мило, перчатки та ін. види обмундирування і продовольства.

Згідно з допитом Масного в м. Одесі від 8 червня 1948 р. він у кінці грудня 1943 року знаходився на хуторі на відстані 800 метрів від села Текучої, туди він привозив Хоменка до двоюрідного брата, там зустрічав сестер Тютюник Надію і Марію, а також і Петра Шквиру, котрий хотів женитися на одній із сестер Тютюник. Шквиру Петра він знав по роботі в Лебединській агрошколі в період окупації.

Згідно з показаннями Масного на суді 16 липня 1948 р. по справі №00162 в м. Одесі, в с. Текучій він ніколи не ночував, правда, через це село він проїздив 2-3 рази – возив директора агрошколи в Умань. Шквири він знає, 2 січня 1943 року він в селі Текучій з ним зустрічався, але куди він подівся він не знає.

Згідно з показаннями Мандрійчука на суді 16 липня 1948 р. по справі № 00162 в м. Одесі, Масного він запізнав з 1943 року. Масний в агрошколі працював їзовим, а він навчався в цій школі. Але потім, коли німці дізнались, що ця школа складається з членів «УПА», так її розігнали. Мандрійчук пішов із агрошколи, а Масний залишався працювати їзовим. В першій половині січня (С.Н.) 1944 року

Мандрійчук зустрівся з Масним в загоні «УПА» (українська повстанча армія). Мандрійчук теж був в загоні «УПА». Коли Мандрійчук вступив в загін «УПА», то Масний уже був в цьому загоні. Мандрійчук в цьому загоні був всього 6 днів. Тимчасово загонем «УПА» командував Чорнота. Цей загін мав ціллю вести боротьбу проти німців і проти Советської влади «За Самостийну Україну». Мандрійчук був засуджений Військовим трибуналом Військ МВД за участь в загоні «УПА» до 10 років «ИТЛ» 19 січня 1948 року. Мандрійчук стверджував, що разом з Масним перебував в загоні «УПА». Мандрійчук в агрошколі навчався з лютого по березень 1943 (С.Н.) року, а потім поїхав на практику. Масний в цій школі працював їзовим. Сторож школи Ковбасюк Микола розказав, що існує організація «ОУН» і Мандрійчуку і Шквирову запропонував вступити в цю організацію. Мандрійчук і Шквиров вступили в загін «УПА». Там уже був Масний. Загін «УПА» стояв на окраїні села Текучої. Знаходячись в загоні «УПА» Мандрійчук носив кличку «Мудрий», Масний мав кличку «Сокіл».

У березні 1944 року частини совітської армії увійшли в с. Троянку, і через півтора тижні Масний Голованівським РВК був призваний у совітську армію, в 110 гвардійську стрілкову дивізію, в 11-й окремий штурмовий батальйон, де був командиром взводу.

В квітні 1944 року Масний уже учасникував на фронті на території Молдавії.

Перший раз поранений був в квітні 1944 року в ногу – поранення легке. Після цього поранення потрапив у 313 стр. полк де пробув з V по X 1944 року.

Другий раз був важко поранений в жовтні 1944 року в ліву ногу під Будапештом і знаходився на лікуванні в госпіталах з жовтня 1944 р. по квітень 1945 року. Після лікування, в кінці квітня 1945 р. знову попав у 110 стрілкову гвардійську дивізію, де й прослужив до демобілізації з армії по інвалідності в кінці грудня 1945 року.

Третій раз поранений важко, осколками снаряду в голову, шию і груди. На виліковуванні лежав в госпіталі на протязі 3 місяців.

Після госпітала Масний знову був направлений на фронт, де і пробув до дня капітуляції Німеччини. Останню участь в боях проти німців він прийняв за звільнення Праги. Після закінчення війни з Німеччиною Масного в складі попередньої його частини направили на Далекий Схід, де приймав участь в боях проти Японії. В боях проти Японії Масний приймав безпосередню участь з липня-серпня по вересень 1945 року. Із армії демобілізувався в кінці грудня 1945 року. За героїчну участь в боях з ворогом він був нагороджений орденом «красной звезды», медаллю «за победу над германией в Великой Отечественной войне 1941–1945 годов», «За победу над Японией», «За взятие Будапешта», і «За освобождения Праги». Орден і медалі вилучені при обшуку органами МГБ. Масний являється інвалідом «Отечественной войны».

Після демобілізації з армії поїхав до себе на батьківщину в с.Троянка Одеської області, і через тиждень, у січні 1946 року прибув у м. Вінницю і вступив на І-й курс Вінницького Медінституту. Одночасно працював на посаді фельдшера на кафедрі судової медицини і госпітальної хірургії.

Згідно з випискою з протоколу допиту в м. Одеса звинувачуваного Ковалю Петра Саввовича від 22 листопада 1947 р. він дав покази, що за час свого знаходження в антисовітській організації українських націоналістів з березня 1943 року під псевдонімом «Сірко» з членів даної організації йому відомі такі:

1. Чорнобай Остап Павлович, українець і колишній житель с. Розношинці (Розношенське), Грушківського району, в період окупації разом з ним займався в Межирицькій агрошколі. Про приналежність Чорнобая до ОУН Ковалю стало відомо в кінці лютого чи напочатку березня 1943 року, коли Чорнобай став давати Ковалю читати антисовітську націоналістичну літературу, а потім залучив його в дану організацію.

2. Коваль Андрій Петрович, вік 26 років, уродженець і колишній житель села Розділ, в період окупації працював у хазяйстві свого батька. Про його приналежність до ОУН Петру Ковалю стало відомо в березні 1943 року коли він установив з ним діловий зв'язок, як з членом ОУН і давав завдання по проведенню роботи. В ОУН Андрій Коваль займав керівне становище. У Петра Ковалю в домі була влаштована ним в період окупації конспіративна квартира на котрій Андрій Коваль здійснював зустрічі з членами ОУН. Зокрема він в домі Петра Ковалю здійснював зустрічі з провідником УПА по кличці «Чорнота», керівним працівником ОУН по кличці «Байда», потім Андрій Коваль мав три чи чотири зустрічі з невідомими Петру Ковалю особами. З наближенням лінії фронту Коваль Андрій забрав у Петра Ковалю збережуваний його пістолет системи «ТТ» і пішов в УПА, чув, що Коваль Андрій убитий бійцями винищувального батальйону на території Голованівського району.

3. Масний Олександр, вік 26 років, в період окупації Петро Коваль з ним бачився в агрошколі села Лебединка, де мав діловий зв'язок з Ковалем Андрієм Петровичем по псевдоніму «Голуб». В період 1946–1947 навчальних років Масний навчався в Вінницькому медінституті, де Петро Коваль з ним мав бесіду, під час котрої нагадав йому про те, що бачив його в агрошколі і нагадав про зброю, що він мав «Наган», незабаром після цього Масний невідомо куди виїхав.

Згідно з копією від 31 травня 1948 р. з довідки Роздільської сільради від 18 січня 1948 р. Коваль Андрій Петрович був розстріляний літом 1944 року бійцями винищувального батальйону.

Згідно з випискою з протоколу допиту в м. Одесі звинувачуваного Ковалю Петра Саввовича від 10 грудня 1947 р. він показав, що після звільнення Голованівського р-ну від німецьких військ він мав одну зустріч з КОВАЛЕМ Андрійом, під час котрої той пропонував Петру Ковалю ухилитися від призову в Советську Армію і перейти на нелегальне становище з ціллю продовжувати антисоветську націоналістичну роботу в ОУН, але Петро Коваль цієї пропозиції не виконав, 23-го березня 1944 року пішов служити в Советську Армію. Знаходячись на службі в Советській Армії Петро Коваль періодично мав зустрічі з членом ОУН КОРОПОМ Карпом Івановичем по кличці «БІДНИЙ», так як служив у одному полку. Після демобілізації з рядів Советської Армії знаходячись на навчанні в Вінницькому медичному інституті, де також навчався КОРОП Карпо, то продовжував з ним мати зустрічі. Крім того там же в інституті Петро Коваль зустрічався з членом ОУН Масним (МОСТНИМ) Олександром, де з ним мав одну бесіду про минулу роботу в ОУН.

Згідно з протоколом допиту в м. Одеса засудженого Ковалю Петра Саввовича від 29 травня 1948 р. він дав покази, що він навчався в агрошколі в період окупації Голованівського району, але не в селі Лебединка, а в селі Межирічка, після, як із села Межирічка агрошкола була переведена в село Лебединка він уже не навчався. Приблизно в грудні 1943 року Петро Коваль уже являючись членом організації українських націоналістів на пропозицію Ковалю Андрія котрий його завербував у цю організацію возив його – Ковалю Андрія в агрошколу села Лебединка для роботи серед членів організації українських націоналістів. Коли вони приїхали в школу, то Коваль Андрій від нього кудись пішов, а він зайшов в одну з кімнат агрошколи села Лебединка, там він побачив людину приблизно 1921 року народження чи на рік молодше, яка стояла біля вікна і оглядала револьвер системи «Наган», потім незабаром при вході Петра Ковалю в кімнату у цієї людини трапився постріл із револьвера, тоді ж він дізнався, що ця людина була на прізвище Масний, по тому, що він приїздив з членом ОУН Ковалем Андрійом в агрошколу села Лебединка для роботи серед членів ОУН цієї школи і з того, що німці врешті розігнали цю школу виявивши там організацію українських націоналістів він зрозумів, що Масний являвся членом ОУН. Крім того, про приналежність Масного до організації українських націоналістів йому стало відомо з того, що знаходячись у Вінницькому медінституті в 1946–1947 році він там зустрів Масного і сказав йому, що він його знає з Лебединської Агрошколи розказавши йому при цьому випадок з револьвером. Масний після цього видно занепокоївся, але підтвердив, що був насправді такий випадок з пострілом з револьвера. У січні 1947 року Петро Коваль із Вінницького медінституту під час зимових канікул їздив до себе додому в село Розділ Голованівського району і повертаючись у кінці січня 1947 року в медінститут м. Вінниці він зустрівся з Масним і Коропом Карпом на вокзалі Гайворон, там йому Масний сказав, що коли він був удома в селі Троянка, то дізнався, що його переслідують органи МГБ, про це, тобто про те, що Петро Коваль знає Масного, як члена ОУН і що Масного переслідують органи МГБ він розповів їхалому разом з ним у Вінницький медінститут Коропу Карпу.

Згідно з першим допитом Масного в м. Чернівцях 27 лютого 1948 р. він на початку лютого 1947 року, під час зимових канікул, поїхав додому, і за порадою матері вирішив перевестись у м. Одесу, щоб бути ближче до рідних. В Одеський Медінститут йому не вдалось добитися переведення бо не було місць, і він вирішив перевестись у м. Чернівці, куди прибув 10-го чи 11-го лютого 1947 року, і вступив на I-й курс Чернівецького Медінституту, де й навчається будучи студентом II-го курсу.

Згідно з другим допитом Масного в м. Одесі 8 червня 1948 р. він із м. Вінниці на канікули виїхав приблизно 28 січня 1947 року і був у с. Троянці до 6 лютого 1947 року, потім знову повернувся з села Троянки в м. Вінницю, звідки знову виїхав у м. Одесу для влаштування в медінститут приблизно 9 лютого 1947 року, пробувши в м. Одесі один день і, дізнавшись, що в медінститут не приймають, на наступний день виїхав у м. Чернівці, куди прибув приблизно 14-15 лютого 1947 року. По дорозі в м. Чернівці зупинявся в м. Кишеневі, де не сподобалось залишитися на навчання, бо був поганий гуртожиток.

Згідно з показаннями Петра Ковалю і Карпа Коропа Масний переїхав з Вінницького медінституту боячись викриття в приналежності до ОУН.

Згідно з протоколом допиту звинувачуваного КОРОПА Карпа Івановича від 22 грудня 1947 року, який знав Масного (МОСТНОГО) Олександра Івановича як студента Вінницького Медичного інституту, де той навчався з вересня 1946 року по лютий 1947 р. Про те, що Масний являвся членом антисоветської організації українських націоналістів, йому відомо зі слів члена ОУН КОВАЛЯ Петра Саввовича. З його ж слів ще відомо, що Масний розшукується органами МГБ з ціллю арешту, в зв'язку з чим він міняв місця проживання і, зокрема, із-за цього в лютому 1947 р. покинув навчання у Вінницькому медичному інституті і виїхав, начебто в м. Чернівці. Під час зимових канікул у лютому 1947 р. при поверненні з с. Розділ, Голованівського р-ну в Вінницький інститут, на станції Гайворон КОВАЛЬ

Петро зустрівся з невідомим для КОРОПА молодим хлопцем, з котрим познайомив його, як зі студентом, хоча до цього КОРОП Масного зустрічав у медінституті, але не знав, що прізвище його Масний (МОСТНИЙ) і родом він з Голованівського р-ну. По дорозі КОРОПУ КОВАЛЬ повідомив, що Масного (МОСТНОГО) він знає в період окупації, як члена ОУН, і що Масний за приналежність до ОУН розшукується органами МГБ, про що йому розповів сам Масний (МОСТНИЙ). Причому КОРОП до цього декілька разів бачив КОВАЛЯ з Масним (МОСТНИМ) у Вінницькому медінституті. Коли повернулись у Вінницю, то Масний (МОСТНИЙ) більше не став займатися в даному інституті, а взяв розрахунок і виїхав невідомо куди.

В подальшому серед студентів поширились чутки, що Масний знаходиться в м. Чернівцях, звідки одній дівчині начебто він прислав листа.

Масний одночасно з навчанням у медінституті працює фельдшером, при хірургічній клініці обласної лікарні, читає лекції призовникам при міськвійсскоматі по дисциплінах: гігієна і Г.С.О.

До призова Масного в Советську армію він в м. Вінниця ніколи не був.

В момент демобілізації Масного з армії йому лікар їхньої частини порадив поступити в Вінницький медінститут. В Вінницькому інституті Масний навчався всього 1 рік, а потім переїхав в Чернівецький медінститут. Знаходячись в інституті м. Вінниця, Масний зустрічався з одним студентом з агрошколи.

Гарнізонна комісія визнала Масного інвалідом «Отечественной войны».

До арешту по пенсійній книжці Масний отримував по 250 рублів щомісячно.

Олександр Масний листувався з ОУНівцем Підлубним, який переховувався від емгебістів аж на Росії у далекосхідному м. Іркутськ (востаннє восени 1947 р. з м. Чернівці).

Внаслідок поразки у змаганнях за волю України Масний переховувався подалі від місць своїх бойових дій, забрався аж у далекі Чернівці, сподіваючись, очевидно, що на нього, як на східняка, не звернуть увагу всюдисущі емгебісти (кагебісти).

Покази про діяльність МАСНОГО надали члени ОУН ЧОРНОБАЙ Остап Павлович, КОВАЛЬ Петро Савович, МАНДРІЙЧУК Олександр Данилович та свідки БЕРЛОВСЬКИЙ Іван Ничипорович, ПІДЛУБНИЙ Матвій Васильович і ШКУРОВСЬКИЙ Павло Маркович.

МАСНИЙ в с. Троянка 1948 р. не з'являвся.

Постанову (на арешт), яку за згодою Нач.4-го відділу УМГБ Одеської обл. майора БОРИСЕНКА та Нач. Слід. відділу УМГБ підполковника КОМПАНІЙЦЯ (КОМПАНЄЙЦА), виписав начальник Голованівського РВ МГБ Одеської області МГБ УСССР Старший лейтенант ФЕДУЛКІН, 5 ІІ 1948 р. затвердив Нач. УМГБ Одеської обл. полковник Коновал, та 6 лютого 1948 р. санкціонував Прокурор Військ МВД Одеської області.

Затримало Масного 26.02.1948 року УМГБ Чернівецької області. На час затримання освіта незакінчена вища, студент медінституту, безпартійний, мешкав у м. Чернівці, вул. Червоноармійська, буд. № 7, гуртожиток медінституту, кімн. 44.

Звинувачувався у членстві в ОУН та УПА, розповсюдженні української націоналістичної літератури та агітації за вступ до загону УПА.

Він мав настільки сталеву волю, що не видав нікого зі своїх побратимів, і лише уривчасті свідчення інших учасників українського визвольного змагу тих буремних часів проливають деяке світло на його героїчний чин.

23 червня 1948 року заступник начальника УМГБ по Одеській обл. полковник ГАВРИШ СЕКРЕТНО затвердив «ПОСТАНОВУ (про направлення в особливий табір МВД ССРСР)», де зазначено, що ст.слідчий Слідвідділу УМГБ по Одеській області – ст. лейтенант ЗІНЧЕНКО, розглянувши слідчу справу № 4465 по звинуваченню МАСНОГО Олександра Івановича в злочинах, передбачених ст.ст. 54-І «б» і 54-ІІ КК УСССР – по «окраске» «НАЦИОНАЛИСТ», – ЗНАЙШОВ: МАСНИЙ арештований 26 лютого 1948 року УМГБ Голованівським РО МГБ Одеської області. Розслідуванням по справі встановлено, що МАСНИЙ, знаходячись на службі в Советській Армії, і будучи полоненим військами супротивника, в 1942 році прибув до себе додому на тимчасово окуповану ворогом територію, села Троянка, Голованівського району, перебував в антисоветській організації ОУН-УПА, розповсюджував серед мешканців села антисоветські листівки націоналістичного характеру, проводив агітацію із закликом вступати в загони «УПА» для боротьби проти Советської влади, за створення т.зв. Самостійної («Самойтисной» – так у тексті слідсправи – С.Н.) України. ПОСТАНОВИВ: МАСНОГО Олександра Івановича, після засудження військовим трибуналом, направити для відбуття строку покарання в особливий табір МВД ССРСР.

Без огляду на його стоїчні заперечення він все одно був засуджений 16.07.1948 р. Військовим трибуналом Одеського військового округу до 15 років ув'язнення з позбавленням прав на 5 років та конфіскацією усього належного йому майна.

16 липня 1948 р. по справі № 00162 під грифом «Сов.Секретно» Військовий Трибунал Одеського Військового Округу в закритому судовому засіданні в м. Одесі в складі: Головуючого – полковника юстиції Павловського. Членів – старшого лейтенанта Петкова і старшого лейтенанта медичної служби Борисова, при секретарі лейтенанті Новаківському з участю пом. Військового прокурора Одеського Військового Округу полковника юстиції Сушка і адвоката Юріш, розглянули справу звинуваченню Масного Олександра Івановича по ст.ст. 54-I «б» і 54-II КК УССР провели своє судилище. З'явилися в суд свідки Берловський Іван Ничипорович, Підлубний Матвій Васильович, Шкуровський Павло Маркович і Масна Євдокія Григорівна, вона ж по дівочому прізвищу – Шкуровська. Доставлений під конвоєм в якості свідка засуджений Мондрійчук О.Д. Не з'явився в суд свідок Титаренко, оскільки про нього з 1943 року немає ніяких звісток. Після стандартної процедури головуючий оголосив свій вирок.

Тобто 16 липня 1948 року «Іменем Союзу Советських Соціалістичних Республік» Військовий Трибунал Одеського Військового Округу присудив: Масного Олександра Івановича заключити в виправно-трудова табори строком на п'ятнадцять (15) років, з поразкою в правах по п.п. «а» і «б» ст.29 КК УССР строком на п'ять (5) років, з конфіскацією всього особисто приналежного йому майна і з позбавленням його медалей «за победу над Германией» і «за победу над Японией».

Його реабілітували лише 29.07.1994 року після відновлення вкотре втраченої Незалежності України рутинно і посмертно.

Коментарі тут, як кажуть, зайві! У особливих табори скеровують лише особливих! МАСНИЙ був особливий, бо нікого не видав з українських патріотів і заперечував усе до кінця. Його кати й покарали на 15 років особливих таборів, а не на 10, як, приміром, Мандрійчука та деяких інших. Вічна слава героям тих днів, які боролись, а деякі з них навіть бились зі зброєю в руках за волю і славу нашої Вітчизни.

Література

1. ДЕЛО № 4465. По обвинению Масного А.И. Начато 26 февраля 1948 г. в 1 томах. Окончено 23 июня 1948 г. Том № 1. Архив №10718. 25 1321дА4. 4268 – I.
2. Нечай С. Межирічка 1942–1943 років. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2010. 32 с.

STUDENT OF THE VINNYCJA MEDICAL INSTITUTE IN THE RANKS OF THE UPA

Nechaj S.V.

Historical and Terminological Commission of the Ukrainian Medical Association (UMA),
Archive of the World Federation of Ukrainian Medical Associations (WFUMA)

The article analyzes archival evidence of participants in the armed resistance of Ukrainian patriots against the German and Russian occupiers on Ukrainian land during the period of the Second World War on the example of a student of the Vinnycja Medical Institute according to the investigative case of the repressive bodies of the USSR.

Key words: Vinnycja Medical Institute, World War II, Ukrainian Insurgent Army, UPA, freedom, independence, struggle, survival, Russian world.